

Ба49336

2

12/25

Б249336

~~ВАЗА~~
~~ВАЗА~~

М. ЧАРОТ

БОСЫЯ НА ВОГНІШЧЫ

ПОЭМА

Бел. выд-ва
1994 г.

Б-249336
25.2.88
3687
8
Б 49336

(603)37

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі
Менск—1925

М. ЧАРОТ

БОСЫЯ НА
ВОГНІШЧЫ

ПОЭМА

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі
Менск — 1925

СТОЧАР М

БОСМАН
ВОЛНШЫ

ПОДА

„Б. Д. В.“ № 100.

Галоўлітбел № 7954.

1-я Дзярж. друкарня. Зак. № 742. У ліку 10.000.

25. 11. 4. 2009

Ба 20.280
3687

БОСЫЯ НА
ВОГНІШЧЫ

---

24 12 19

1

Вайна і пажар...
На вогнішчы людзі
Жывуць босымі.
— Няўжо-ж гэтак і будзе?
Свой уласны дар
У чужых просім мы?
Працуй—на пана,
Працуй—на падпанка.
Жыць стала пагана,
А тут яшчэ з самага ранку
Усякі чорт лезе ў балота.
Ну, й ёсьць-жа людзям ахвота?
Крыжам-бы іх—каля плота,
Ды—трах!
Які тут страх?!
А ты маўчыш,
Цягнучы сам цяжкі крыж.
Крыжамі ўставілі поле,
Пад крыжамі—магілы,

Шлях класьці да Волі
У людзей няма сілы.

— Эх, жыві, як папала...

А для жыцьця мала
Аднаго толькі хлеба.

Пагуляць-бы, душу адвясці!..

Эх!.. пусьці!!!

На ўсходзе зардзелася неба:

Нібы золата падаюць косы...

На зямлі—агнявыя палосы,—

Дзень новы, новыя ночы,

Век новы: агню, дыму, попелу...

Будзе шмат каму горача,

Нам толькі цёпла,

Дармо, што мы босыя!

2

— Пажар на Усходзе!
Таварышы, ур-р-ра!
— Што вы, шалёныя, годзе!
Што вам ня шкода дабра?
Ўсё, што зьбіралі вякамі,
Сёньня марнее ў агні...
— Маўчы! Мы цябе кулакамі,
Чуеш?! Ні-ні!
Цэрквы, палацы, харомы—
Памяць мінулага—з дымам!
Што не запалім мы—зломім!
Зьнізу наверх ўсё падымем!
Страшна вам? страшна?
Пажару агонь ломіць вочы?
Затое нам відна ў ночы.
Ня леце крыві—не пагасьне.
Малецеся, грэшыныя, небу,
Рукі ўгору узьняўшы.

Вас не паслухаюць хмары.

Таварышы!

Што нам трэба?

— Пажа—ары!

3

І пылае мур струхнелы,
Іскры скачуць па страсе.
Раптам вецер, вецер сьмелы,
Крыж чырвоны нам нясе.

—Адным крыжам будзе болей,—
Шэпча змучаны народ..
На крыжы чытаюць „Воля“.
—Братцы! Гляньце на Усход!

То-ж агонь, агонь збавеньня
Нам нясе Чырвоны Крыж.
Братцы, песьню вызвалення!
Люд гаротны, што маўчыш?

Паняслася песьня волі
Між лясоў густых, балот..
І аб лепшай вольнай долі
Стаў для рэчкі пець чарот.

4

Крыжы... курганы на балоце...
 Заросшыя дзёрнам магілы—
 Ёсё ў вогненнай зноў пазалоце:
 Бушуюць дзье страшныя сілы,—

Змагаюцца: *праца з багацьцем*;
 Сьвет новы жыцьцё утварае.
 Зышліся дзье моцныя раці,
 І праўда няпраўду змагае.

Глядзяць, пацяшаюцца людзі,
 Зюзюкаюць бабы паціху:
 —Цяпер мо' і нам добра будзе?
 Забудзем бяду ўсю і ліха.

—Баіцца наш пан-непаседа,
 Нябось, яго кончыцца песня!
 —Ня будзем больш мець

[дармаеда,

Да працы сам пойдзе, аж трэсьне!

5

—Стойце, хлопцы! будзь на месцы!
Ня кідайце на бяду...

—А казаў паганы ў Брэсьце,
Што вайною не пайду...

А цяпер—глядзі!.. Ну, дзіва?!
Пачакайце... як-жа нас?

—К вам мы прыдзем, прыдзем жыва,
А цяпер мы: раз!—два!!—раз!!!

Пры запаленых будынках
Чуем плач мы беднаты...

—Дзе-ж цяпер шукаць прыпынку?
Ці даваць мо' ла-та-ты?

Пан з падпанкамі рагоча,
Гладзіць тоўсты свой живот
І пад нос сабе бармоча:

—Йдзе Хвядот, але ня тот!..

6

Над палямі Белай Русі
— Стогне віхар-бура...
— Зноў прышлі дзянькі прымусу,—
Шэпча люд пануры.

Арол чорны ўецца ўвысі,
Крыльлямі махае,
Над пахілымі крыжамі
Песьню напявае;

Чуе пах сваёй ахвяры,
Когці распраўляе,
Ўніз спусьціцца—там пажары,
Дымам павявае.

І змагацца стаў угоры
З бураю мяцежнай...
Рэжа крыльлямі узоры
Ў небе чорнасьнежным.

А на зямлі—даждаліся раю:
Старыя лады і манеры,
У пагонах ідуць афіцэры...
—Упакой раба Мікалая...
—Аляксея на многія лета...
Босыя кажуць: што гэта?
З кукардай, акуляры на нос,
Чыноўнік на скверы гуляе...
У кішэні няма папірос,—
Мусіць шмат зарабляе?
На Захараўскай вуліцы
Дзень, як узьдзене чорны халат,
Толькі песня чуваць блудніцы:
—Палюбі ты хоць трэшкі, камрад!
А босыя ходзяць па попелу,
На Ёсход пазіраюць з надзеяй:
—Покуль што нам яшчэ цёпла,
Але мы вам успомнім,
Зладзеі!..

10/10/1917
15/10/17

8

Бура страшная вырвала пер'я
Арлу чорнаму ўвысі...
—Зямля! ах, зямля, цяпер я
Ўніз паляту—сьцеражыся!..
І рэха адклікнула: „Ах!..
Буржуі крычаць: „Які страх!..
Вось цяпер нам будзе скок...“
Дружна, роўна крок у крок
Ідуць чырвоныя палкі
І чуваць напеў стары:
—Эх, сякі-такі,
Чорт вас пабяры!..
Босыя спаткалі іх:
Гоман, жарты, крык...
—Туды бег, назад прыехаў,
Бач ты, бальшавікі!

9

Босым дарогу!
Поп, памаліўшыся богу,
З цэрквы ідзе па завулку:
— „О времена ныне...“
А ў разьбітай вітрыне
Спэкулянт шукае булку.
Чыноўнік казённай палаты
Скінуў парадны сурдуд...
Бурчыць пад нос: „Праклятыя!
Зноў яны тут!“
Паны заганіцу
Давай бог ногі...
Гром... навальніца...
— Б-о-с-ы-м д-а-р-о-г-у!..
Паўцякалі? Ну, так што-ж!
На вогнішчы, басанож,
Пагуляем... Эх, глядзі!
Бедната ўся, выхадзі!
Учора там — а сёння тут...

Буржуазеі капут!..
Зноў гуляем на балоце!
Ў войска, братцы,— па ахвоце...
Ухапіўшы сваю частку,
Расчынілі людзі пастку:
—Вой, вой, вой!
Будзе бой!..

10

Чырвоным завешаны вуліцы,
 Вокны, балконы і плот,
 Белы дом толькі журыцца:
 Ня йдуць туды на сход...
 Чытаюць адны пацеры,—
 У бога пытаюць, як быць?..
 А босыя на сабраньні
 Пасылаюць к... мацеры...
 Пану даволі службыць—
 Вось наша заданьне!
 —А як-жа? Кім будзем звацца?
 Як-жа будзе вась гэта ды тое?
 —Давайце ўсе разам змагацца,
 Пакуль ня зьнішчым старое!..
 Замоўклі яны,—ні слова.
 Чакаюць другога адказу...
 Толькі шэпчуць, стуліўшы галовы:
 —Паслаў бог бальшавіцкую заразу.

Б_A 49336

Зноў мы безгалосыя,
І цяпі, як сабака шялёны:
Ўласць усю забралі босыя,
А іх тут—міліёны!..

Г

11

Ня сіхне бура. Стогне лес...
 На ўсе лады віхура сьвішча!..
 Лясун стары к русалкам злез
 Спраўляць над возерам ігрышча.
 Чырвоны колер ціхіх хваль...
 У іх відаць адбітак неба.
 І з тых краёў, дзе сьмерць і баль,
 Руччы крывавыя шле глеба.
 Русалкі скачуць з лясуном.
 Музыка грае— „бух ды бразь!“
 І вось хто спаў адвечным сном,—
 Усплыў над возерам— „сам князь!“
 Ня далі спаць. Вайна, агонь
 Руйнуе ўсю яго краіну.
 Пад ім стаяць ня хоча конь.
 І кліча князь сваю дружыну...
 Русалак рогат... Ночы ціш...
 Пужаюць князя над вадою...

Б 49336

Адказ чуваць: „Чаго крычыш?
Твая дружына там, з табою“.

—А дзе паслухны мой народ?
Ён за мяне у бойцы ляжа?..

І чуе шум крываваых вод:

—Цяпер ён сам сабою княжыць!

І злосна князь рвануў каня,
Падняў уверх пярэдні ногі, —
На ўсход зірнуў, дзе золак дня,
Дзе кроўю змочаны дарогі.

Вось чуе раптам—„бух ды бразь!“
У самую поўнач ціхай ночы...
І зноў паплыў на дно наш князь,
Закрыўшы шлемам твар і вочы.

Блакітна-белы князя цень
Заслаў ўсё возера туманам.
І ходзяць хвалі ноч і дзень,
Шумяць і вечарам і рана.

Лясун, русалкі там рагочуць,
К сабе ўсіх маняць, кажуць: „Глянь!“
Ў вадзе чырвонай шмат хто хоча
У ночы бачыць князя здань.

12

На вогнішчы стала пяць.
На вуліцы вецер... бура...
— Трэба ўцячы,
Каб была цэлая скура.
— А мы, босыя, адступаем...
Не дадзім ахвотаю
Новай зямлі.
Таварышы, страляем!
Ротаю!..
плі!..
Разлягаецца грук...
Чорны жук
І павук
Сядзяць у падвале, слухаюць,
Баяцца выткнуць живот,
Дзеці сабачыя!
Босыя патыліцы чухаюць,
Пазіраюць праз плот,
У кулак плачуць:

— Бач, нашы паўцякалі,
Куды дзявацца нам?
Зноў служыць панам
Мы прычкакалі?..
Людзей мала на вуліцы.
Ноч прышла, горад—пустка,
Толькі новы крык чуецца:
„Пшэ-пу-устка!!!“

13

Застагнали вёскі і сёлы...
Брычка стаіць ля сьвятлічкі.
А горад схаваўся ў касьцёлы:
Моліцца, чытае кантычкі...
„Бэндзь, люд спанялы...“
На шапку „ожал бялы“,—
Блішчаць гузікі,—
Чыноўнік зноў на скверы
Лушчыць гарбузікі,
Думае, якой ён веры?
—Ах, халеры!
Каб дастаць работу,
Пытаюць, хто ты?
А босым—холадна,
Абутым—голадна...
Жыць не ахвота.

14

Над балотамі дыміцца—
Згас агонь.
А па вогнішчы імчыцца
Белы конь.

Скача ўлева, скача ўправа,—
Ня стрымаць.
Захацеў улан на славу
Пагуляць.

Раступіся, сьвет, дарога—
Аднаму!
„За айчызну і за бога“.
Што яму?!

Яго сіла, яго права,
Ёсьць бізун...
Скача ўлева, скача ўправа
Конь-скакун.

Гэй, ляці, але дзяржыся,
Злы яздох,
Без пары не праваліся
У масток.

На вадзе ляжыць мост новы,
На агні.
Не праедзеш ты дубровы,—
Пагані!?

Усхадзіўся лес шумлівы,—
Вые воўк.
Конь спаткнуўся палахлівы.
Стой яздох!

На балоце і на полі
Зноў агні.
Ня гуляць табе тут болей—
Павярні!

15

Вёскі і гарады
Дымам спавіты
Днём.
Ў ночы глянеш куды—
Неба абліта
Агнём.

Сьлёзы... кроў на траве...
Як у магіле
Сьпіш.

—Бач, чырвоны плыве
Па небасхілу
Крыж.

Цёпла, і груганы
Ўсе на чужыне...
Эх!

Чуеш гоман? Яны!
Леташні гіне
Сьнег.

Нам ня шкода: бяры
Стужы зімовай
Цень.
Крыж! Ты стань на гары:
Радзі нам новы
Дзень!

16

На вогнішчы басанож,
У руках вінтоўка, нож...
Здабываць галодным славу:
„Даёш Варшаву!“
— Нам ня трэба гарады:
Волі сьцяг нясём туды,
Іскры гонім мы пажару.
Сьмялей ударым!
„Нам дарогу—уцякай!“
Чуваць крыкі: а-я-яй!..
Бач, улан астатні едзе:
„Ах, цо то бэндзе?..“
А чырвонья ідуць,
Песьні волі зноў пяюць,
Адусюль бягуць к ім людзі:
— Нам цёпла будзе!

17

Замоўклі песьні грознай сілы...
Адкуль прышлі? хто яны?
Што рвуць няволі кайданы
І сыплюць сьвежыя магілы?..

Яны—байцы вялікай раці.
Їх хата там, дзе ёсьць прастор.
Няволя, крыўда—вось іх маці!
Ідуць яны да сонца й зор.

За імі йдзе, хто голы, босы,
Ў пакуце жыў хто цэлы век...
Дарогу чорны сьнег заносіць—
Загінуць можа чалавек.

— Загінуць? Што-ж! На тэй магіле,
Якая зможа прыгарнуць,
Вясною раньняй, урадлівай
Прыгожа кветкі зацьвітуць.

Прывабіць колер іх чырвоны,
Схіліць калені над пяском,
Таго, хто шле цяпер праклёны
І вострыць меч на нас тайком.

— Браты, за намі! Кінь маленьне,
Хто праўдай жыць ня даў зарок...
Сьмялей!.. Нас будуць біць каменнем
Мы—нашых, вольных дней Прарок.

18

Босыя ходзяць па вуліцы.

Тыдзень ня елі стравы...

— Жыць будзем—нічога!

Буржуй за вугал туліцца, *Буржуй агоніі па*

Шэпча: „Дрэнныя іх справы...“ *недзякнае...*

Дзякуй богу!“ *(Белла)*

Хмары, дзе заход,

Падняліся...

— Што? зноў непагода?

— Вецер!—крычыць народ,—

— Вецер, уздыміся!..

Вецер адказвае: „Згода!“

Хто слабы—дзяржыся!..

...Хто рэжа,

Таму не балюча.

Балюча—каго рэжуць.

— Цяжка жыць ваюючы.

Зрабілі межы...

А вецер сьвішча, гудзе...

Сьціхнуць ня хоча.
— Гэй хто там ідзе?
Сьцягам белым махае?
Рагоча?!
Вецер, плюнь яму ў вочы!
— Пачакаю!..

19

Мы—дзедзі краіны,
Дзе бура бушуе...
Мы на прадвечных руінах
Працы пляц пабудуем.
Ня любяць нас—босых,
Хто век быў абуты...
На нас узіраецца скоса,
Хто, як і мы, быў закуты...
І вы, хто гимны пеў гаротным,
Хто ў цемру слаў жыцця пра-
[меньні,—
У руках трымаеце каменьні
І нас пабілі-бы ахвотна.
А можа Чырвань Сонца Волі
Вам асьляпіла раптам вочы...
А помніце, як вы кляліся
Братом, сялянам і рабочым,
Што вы ня здрадзіце—ніколі?!

Пявун не прапяяў тры краты,

Вы—адракліся...

Супастаты!!!

Бяз вас раць наша узрастае,

Рады шчыльнеюць, крэпне дух!

Вы чуйце! Песьня ня сыціхае:

„Паўстань, хто з голаду век пух!..“

20

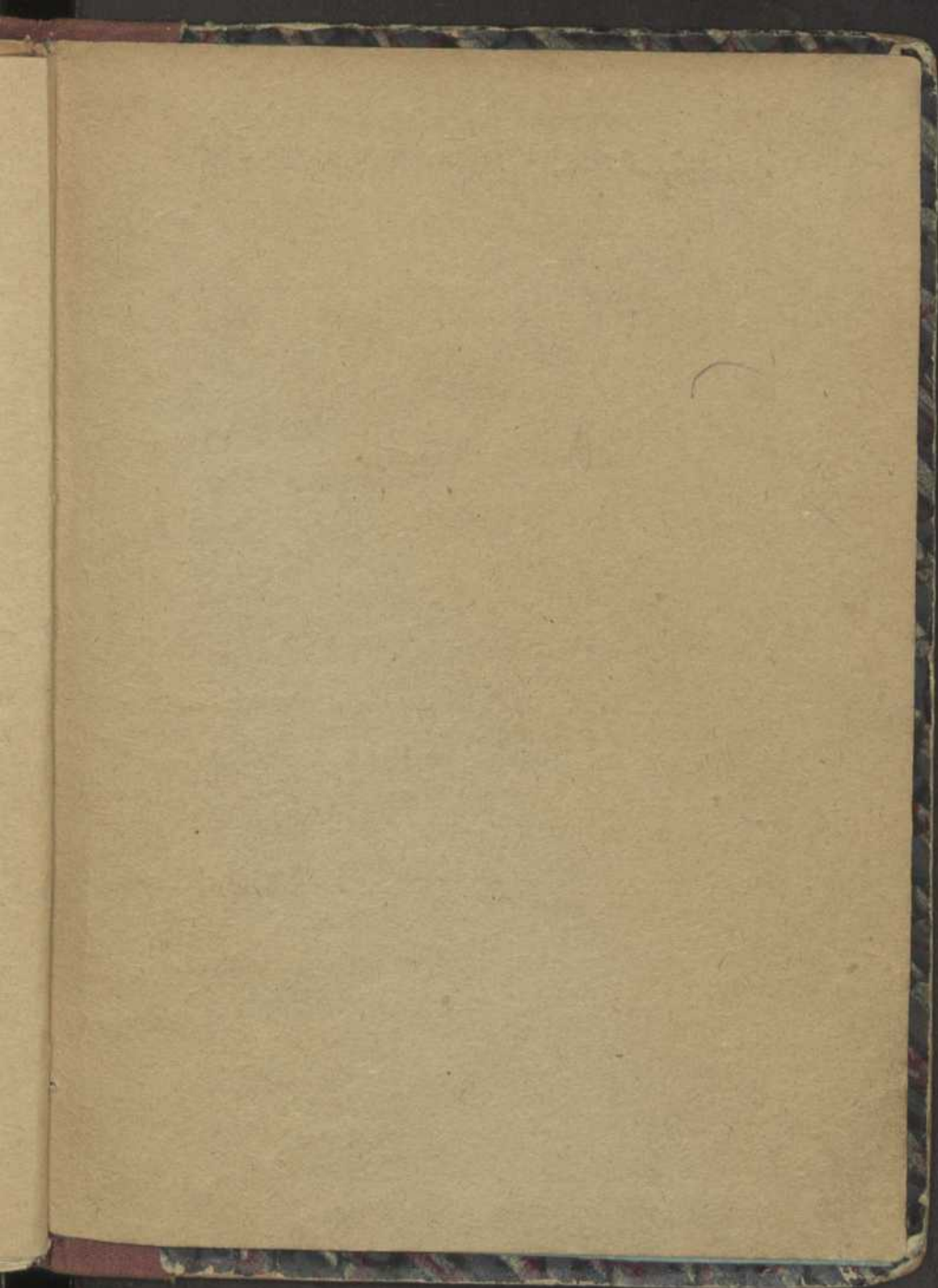
Бягуць яны... Іх рукі, ногі
У крыві... пякуцца на агні...
Куды бягуць яны дарогай,
Дзе страшна ехаць на кані?
Яны баяцца спатыкнуцца,—
Ня ўсякі будзе верны конь...
Хутчэй каня яны нясуцца
З агня ў агонь і праз агонь...
Пакуты крыж чырвоным крыжам
Яны наважылі змагчы...
Што шаг—пабеда бліжай, бліжай.
Іграйце песню, трубачы!

Тру-ру-ру, тра-та-та!
Гэй, за намі, бедната!
На дарозе макрата...
Тру-ру-ру, тра-та-та!
Тухне вогнішча ў крыві,—
Песню йграйце: „дзінь-дзі-ві!“

Каго зловіш—разарві,
Хто ня наш—таго даві...
Босы хто—за намі ўсьлед,
Хто убогі, хто разьдзет...
Гэй, за намі—ў новы сьвет!..
Цёпла там і там прастор,
Небасхіл там повен зор...
Сонца тчэ жыцця узор!..
Там спачынеш, бедната...
Тру-ру-ру, тра-та-та!

Бягуць яны... Ёх ловаць вочы
Золата сонечны прамень,
Які і родзіць з цемры ночы
Вялікай будучыны дзень...
Што шаг—пабеда бліжай, бліжай...
Штандар чырвоны на плячы...
Чым крыж цягнуць—лепш спаць пад
[крыжам...
Іграйце песню, трубачы!!!

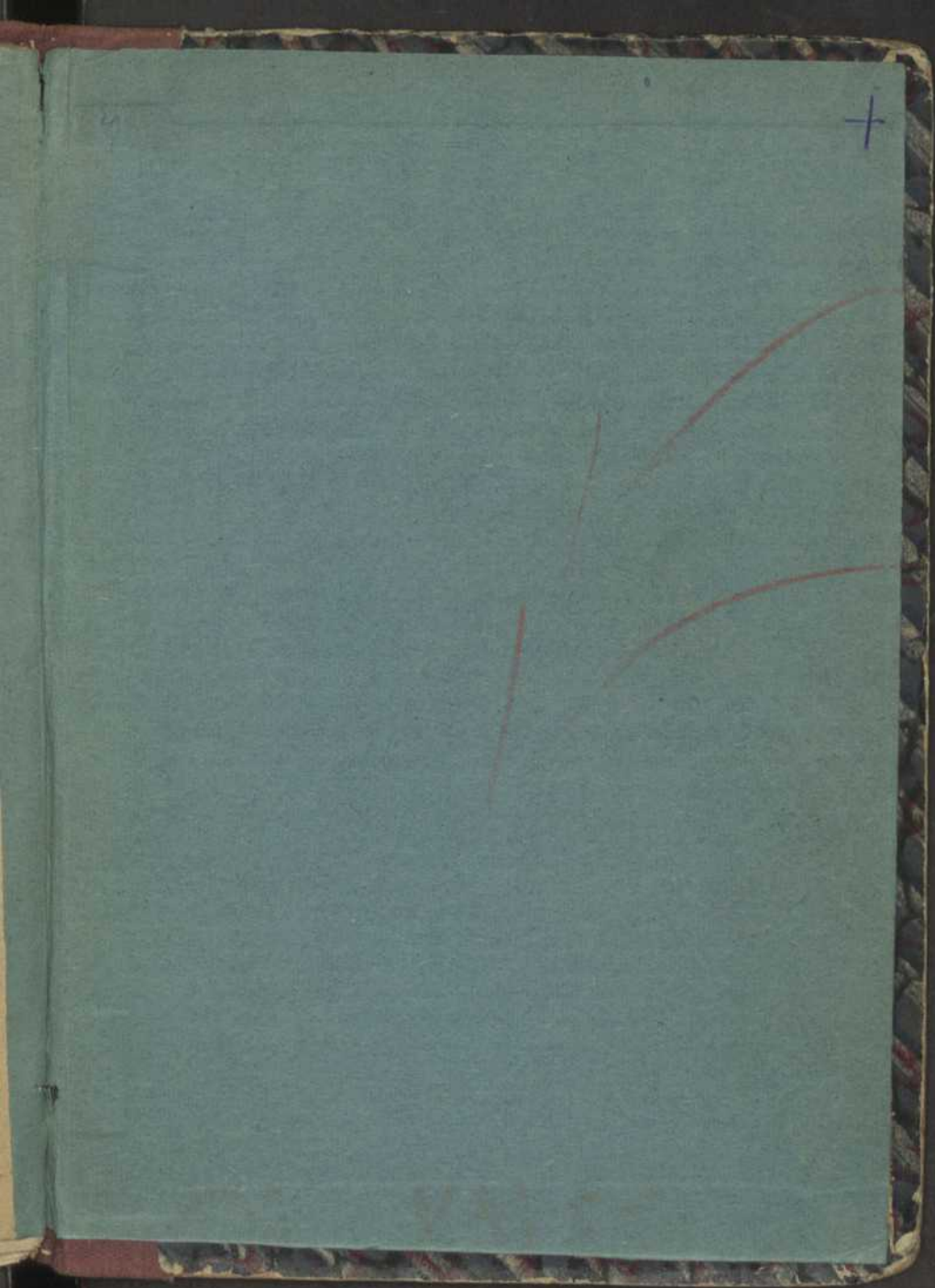
ЦАНА 10 кап.

1964 г.

Бел. аддзел
1994 г.

8000000 1953560

